

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет (Україна)

Вища школа економіко-гуманітарна (Республіка Польща)

Академія техніко-гуманітарна (Республіка Польща)

IBM Canada, м. Торонто (Канада)

Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку

Національної академії наук України", м. Київ (Україна)

Парламент Ізраїлю, м. Єрусалим (Держава Ізраїль)

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут» (Україна)

Одеський національний політехнічний університет (Україна)

Технічний університет –Варна (Республіка Болгарія)

Університет “Проф. д-р Асен Златаров”, м. Бургас (Республіка Болгарія)

Університет Торонто (Канада)

УО «Вітебський державний технологічний університет» (Республіка Білорусь)

Економічні проблеми сталого розвитку

Экономические проблемы устойчивого развития

Economical Problems of Sustainable Development

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції
імені проф. Балацького О. Ф.
(Суми, 11–12 травня 2016 р.)

У двох томах

Том 1

Суми
Сумський державний університет
2016

функцію системи, спрямовану на досягнення її максимальної ефективності, мінімальне порушення її рівноваги внаслідок зовнішніх впливів, підвищення стійкості до них, збереження здатності до саморегенерації та самоорганізації. Еколого-економічна безпека повинна забезпечувати таку внутрішню взаємодію елементів соціально-еколого-економічної системи, за якої високі темпи розширеного відтворення виробництва, економічного зростання і підвищення добробуту супроводжуються збереженням та покращанням навколишнього середовища [2].

На нашу думку, еколого-економічну безпеку слід розглядати як таку функцію, що забезпечує не тільки рівновагу та динамічну стійкість еколого-економічної системи, але й надасть енергетичний поштовх до генерування нових її властивостей, розвитку кожної окремої її складової та забезпечить зростання фізичного та морального добробуту суспільства.

І. Сиякевич, пропонує здійснювати забезпечення екологічної безпеки в рамках всебічної екологізації суспільного розвитку і проведення екополітики на рівні держави [3]. У своїй монографії І. Сиякевич [4] наводить принципи засади формування економічних інструментів забезпечення екологічної безпеки: трансформація зовнішніх екологічних ефектів у внутрішні; інтеграція обов'язкових економічних інструментів з добровільними; трансформації різних економічних інструментів в інструменти, що забезпечують екологічну безпеку. Отже, можна сказати, що еколого-економічної безпека є дуже важливою функцією еколого-економічної безпеки, що повинна забезпечувати її стійкість та динамічну рівновагу, а також забезпечить фізичний та моральний добробут суспільства.

1. Розум Р.І., Буряк М.В., Любезна І.В. Еколого-економічні системи: основні аспекти / Р.І. Розум, М.В. Буряк, І.В. Любезна // Науковий огляд. - 2015. - № 6 (16). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/517/693>

2. Прокопенко О.В., Школа В.Ю. Управління еколого-економічною безпекою підприємства на засадах екомаркетингу / О.В. Прокопенко, В.Ю. Школа // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2012. - № 4. - с. 337-346.

3. Сиякевич І. Екологізація розвитку: об'єктивна необхідність, методи, пріоритети // Економіка України. - 2004. - № 1. - с. 57-63.

4. Сиякевич І. Інструменти екополітики: теорія і практика. – Львів: ЗУКЦ, 2003. – С.113-116.

СИНЕРГЕТИКА, ІНФОРМАТИЗАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

доцент **Караєва Н.В.**

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»*

Очевидно, що глобальний світ знаходиться на порозі системної кризи, що спостерігається майже у всіх сферах життєдіяльності. Згідно наукових положень теорії синергетики можна констатувати, що глобальна система

знаходиться у точці біфуркації, при якому система стає нестійкою щодо флуктуацій і виникає невизначеність: чи стане стан системи хаотичним або вона перейде на новий, більш диференційований і високий рівень впорядкованості. Сучасна системна криза, що детермінує формування нової парадигми сталого розвитку (СР) цивілізації, супроводжується зростанням різних видів параметрів, що викликають нестійкий стан людства і навколишнього його середовища в нерозривній єдності. Серед основних видів, що збурюють параметри нестійкого (біфуркаційного) розвитку глобального світу можна виділити наступні:

- соціальні (зростаюча чисельність населення на планеті; зростання воєнних конфліктів; зростання інтенсивності міграційних процесів, що призводять до перемішування і взаємопроникнення культур; розширення свідомості (індивідуального і колективного); збільшення кількості ступенів свободи особистості, що призводить до «пасіонарного вибуху»);

- економічні (глобалізація економічних, енергетичних і фінансових ринків, що призводить до збільшення соціально-економічного розриву між бідними і розвинутими країнами);

- екологічні (інтенсивне споживання невідновлюваних еколого-енергетичних ресурсів; забруднення довкілля; зміна клімату та ін.);

- інформаційні (прискорення руху глобалізації до нової ноосферної фази розвитку людства – інформаційного суспільства, де значна частина ВВП забезпечується діяльністю з виробництва, обробки та поширення інформації та знань).

З точки зору синергетики, прискорена зміна вищезазначених параметрів нестійкості призводить до розвитку процесів, серед яких за ступенем впливу на глобальну систему можна виділити дві взаємопов'язані групи:

- 1) процеси, що призводять до хаосу в системі внаслідок зростання ентропії;

- 2) процеси, що призводять до порядку в системі внаслідок зменшення ентропії.

Щодо першої групи процесів слід зазначити, що в сучасній науці поняття хаосу набуває загальнокультурного статусу, а при його інтерпретації – на передній план висуваються такі семантичні аспекти, як внутрішня активність і креативний потенціал. Реалізація креативного потенціалу, базуючись на ідеях Л.Н. Гумільова, призводить до «вибуху пасіонарності (або пасіонарного поштовху)», тобто мутагенному зрушенню, що породжує різноманітні відхилення від загальноприйнятої соціальної норми поведінки. Із хаосу, як енергійного і неупорядкованого саморуху елементів, при вмілому і ефективному керівництві виникає самоорганізація, що сприяє стабілізації суспільства. Іншими словами, нестійкість (хаос) у системі є джерелом появи нової організації (порядку).

Дефініція поняття «порядок» також визначається неоднозначно. З одного боку, порядок означає наявність структурних рівнів в системі, їх ієрархічну

організацію, встановлення закономірних зв'язків між рівнями та підрівнями системи. Наявність порядку дозволяє системі досить швидко адаптуватися до змін навколишнього середовища, приводячи в дію механізми самоорганізації. У той же час будь-який порядок – це одночасно і обмеження ступенів свободи структурних елементів, що становлять складне ціле. Тобто, порядок сприяє виживанню системи, але позбавляє її певних ступенів свободи [1]. Ілля Пригожин підкреслював, що рівновага (в нашому контексті - порядок) гнітить будь-яку систему, жива природа її не терпить, щоб вижити, вона повинна розвиватися, еволюціонувати, тобто перебувати «далеко від рівноваги». Тільки системи, далекі від рівноваги, системи в станах нестійкості, здатні спонтанно організовувати себе і розвиватися. Рівновага це, так би мовити, тупик еволюції.

У ХХІ столітті саме інформаційні параметри зумовили передумови реалізації ноосферної парадигми СР глобального світу, що базується на ідеях французького філософа П. Тейяр де Шарден та українського природознавця (засновника геохімії, біогеохімії та космізму) В. І. Вернадського. Інформація стає тим найважливішим ресурсом, що становить основу виробництва інформаційного суспільства (інформаційної економіки) [2]. В інформаційній економіці головна увага приділяється питанням дослідження кризових і критичних явищ, нелінійних, нестійких і незворотних процесів, управління ризиком і безпекою для забезпечення умов СР в епоху становлення інформаційного суспільства. Новий інформаційний ресурс починає відігравати значну роль у виробничих системах не тільки розвинених (провідних) країн, а й в соціально-економічній життя країн, що розвиваються. Тобто процеси локальної впорядкованості в країнах, що розвиваються будуть відбуватися за рахунок припливу енергії ззовні (мова йде про впровадження ІТ-технологій таких країн, як: США, Корея, Швеція, Фінляндія, Японія та ін.). Саме глобальні ІТ-технології (соціальні мережі, мобільні пристрої, хмарові технології) з провідних країн та спільне управління і використання інформацією істотно змінить бізнес та суспільство, зруйнують старі бізнес-моделі управління у країнах, що розвиваються. Наприклад, в Україні трансформація старої бізнес-моделі управління макроекономічною системою поступово відбувається в результаті поширення систем електронного урядування, ІТ-проектів у сфері державних послуг, зв'язку, медіа, освіти, охорони здоров'я. Застосування на всіх рівнях державних органів ІТ-технологій забезпечить упорядкованість у питаннях контролю, виключить дублювання бізнес-процесів і даних, що в підсумку дозволить скоротити бюджетні витрати та збільшити якість послуг, що надаються.

Також, розвиток інформаційних мереж наділяє кожну людину додатковими ступенями свободи, сприяє розширенню його кругозору, пробуджує нові потенційні можливості і в той же час посилює відчуття причетності до всього, що відбувається в глобальному світі. Таким чином, по мірі розширення свідомості відбувається збільшення ступенів свободи

особистості, що можна розцінювати як зростання ентропійної складової в стані системи, і паралельно йде активне підключення до нових структурних рівнях (інформаційно-енергетичних), активна взаємодія з якими сприяє усвідомленню єдності з навколишнім світом, і тому може бути розглянуто як не ентропійний фактор, або параметр порядку [1].

У той же час, стрімкий розвиток сучасних ІТ-технологій і перехід людства (насамперед, провідних країн), що намітився, до глобального інформаційного суспільства несе в собі не тільки нові блага, але нові загрози, ризики та інформаційні війни. Саме тому, згідно ідеям П. Тейяр де Шардена і В. І. Вернадського базовими постулатами ноосферного СР глобального світу є наступні: людство має стати єдиним в економічному та інформаційному відношеннях; ноосфера не може бути створена до припинення війн між народами; людство повинне прийти до цілковитої рівності рас, народів незалежно від кольору шкіри й інших відмінностей.

Вищезазначені положення свідчать, що позитивна сторона реалізації глобального синергетичного порядку полягає в тому, що при його встановленні можуть припинитися війни на планеті, настане загальний мир, а високий рівень інформаційно-технічних досягнень і вмиле маніпулювання свідомістю приведуть до глобального консенсусу між різними країнами.

1. Калинина Н. М. Глобализм и глобализация в свете синергетического мировидения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.unep.org/greeneconomyhttp://spkurdyumov.ru/forecasting/globalizm-i-globalizaciya/ - Название с экрана.

2. Мельник Л. Г. Информационная экономика /Л. Г. Мельник – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 286 с.

СОЦИО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ЗЕЛЕННОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Р. Корнатовский, д.е.н. В. Потапенко

Сумский государственный университет (Україна)

Зеленый бизнес объединяет: экологическое отношение к окружающей среде, справедливое отношение к работникам и экономический успех.

Зеленый бизнес предполагает минимальное негативное влияние на глобальную так и локальную природную среду, общество или экономику.

Для изучения ограничений и перспектив развития зеленого бизнеса в Украине используются методы социо-экономических исследований. Примером таких исследований являются: «Программа содействия зеленой модернизации экономики Украины» GIZ Правительства Германии и «Содействие экологизации деятельности малых и средних предприятий в Украине» ОЭСР.

В рамках «Программа содействия зеленой модернизации экономики Украины» мы провели исследования и получили ряд результатов, например,